

Sápi Edit*

AZ MI ÉS A SZERZŐI SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK ÜTKÖZÉSPONTJAI

1. PROBLÉMAFELVETÉS – AZ MI ÉS A SZEMÉLYISÉGI JOGOK VISZONYRENDSZERÉNEK NEHÉZSÉGEI

Sokak számára ismerős lehet az a mondat, amely gyakran elhangzik szórakoztatóipari körökben félig humoros, félig komoly felhanggal, miszerint „akkor tudod, hogy bekerültél a nagyok közé, ha lekoppintanak”. Bár jelen tanulmánynak nem célja, hogy a plágium témakörének boncolgatásába kezdjen,¹ ez a gondolat és Lev Manovich nagy port kavart, generatív mesterséges intelligenciával (MI) kapcsolatos meglátásai között találhatunk némi hasonlóságot: „[e]gy művésznek örülnie kell annak, hogy mások az ő nevét használják a promptjaikban. Ez elismerést jelent! Az pedig, hogy a generatív mesterséges intelligencia tanításához több képét is felhasználják, még izgalmasabb – ezáltal bekerülnek a munkái az új generatív művészettörténetbe. Ahelyett, hogy ezek a művek teljes mértékben eltűnnének, vagy az ízlésformálók rossz kategóriába sorolnák őket, az ő művészetük mostantól élni fog. Elemeiből, mintáiból és részeiből végtelen számú új alkotó készít majd új képeket. Történhetne-e ennél jobb? De ehelyett a nem túl okos művészek, akiket elvakítanak az egyéniségről, az egyediségről és a szerzőségről alkotott romantikus elképzelések, megpróbálnak mindezek ellen küzdeni. Szegény bolondok.”²

Amellett, hogy az idézett sorok szerzője meddő harcnak tartja az alkotók fellépését az MI (korlátok nélküli) használatával szemben, a szerzői jogi oltalom sarokköveit kérdőjelezi meg, és csupán romantikus frázisoknak tekinti. Ugyanakkor nincs egyedül ezzel a véleményével. Vannak nézőpontok, amelyek a szerzői műveket olyan, szabadon elérhető (közkinccs) alapanyagoknak tekintik, amelyek a (generatív) MI tanulásához és új mintázatok létrejöttéhez járulnak hozzá. Az MI szerzői jog fölé helyezése mellett ő egyenesen „generatív művészettörténetről” beszél, amely már egy következő lépcsőfok. Mindenképpen érdekes ugyanakkor, hogy amikor a művészettörténetre gondolunk, tipikusan híres műalkotások

* Dr. Sápi Edit PhD, egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék, edit.sapi@uni-miskolc.hu.

¹ Lásd jelen kötetben: *Pogácsás Anett: A plágium új jelentésrétege? A „társzerzőség” útjai és megítélése a mesterséges intelligencia vonatkozásában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.*

² Lev Manovich gondolatai a képzőművészek AI elleni fellépéséről. Az idézetet mottóként használja írásában *Veszelszky Ágnes: Bárki lehet Dalí?! Új Média Kultúra, 2024. 1. sz., p. 19.*

és velük együtt *szerezők neve, élete*, adott esetben a mű keletkezésének körülményei jutnak eszünkbe. Kérdéses, hogy ez az esetlegesen megvalósuló „*generatív művészettörténel*” esetén is így lenne-e, hiszen a szerzőség kérdése és vele együtt az alkotó nevének, szellemének fennmaradása háttérbe szorulni látszik, ahogyan az is mellékes kérdésnek tűnik, hogy kiknek a műveit használták fel az MI tanításához és az új mintázatok létrejöttéhez. A digitális művészet már viszonylag régóta él velünk, így a digitális úton létrehozott művek léteben nincs különösebben meglepő, a technológiai újdonságok és vele együtt az MI újításai pedig egyértelműen szélesítik a művészeti piacot,³ kultúrafogyasztásunk keretét.

Vitán felül áll tehát a mesterséges intelligencia kulturális piacra gyakorolt hatása, hiszen a „*kulturális MI*” egyre inkább képes befolyásolni döntéseinket, viselkedésünket és a tartalomfogyasztási szokásainkat. Egyes szerzői jog fókuszú nézetek szerint az MI valójában egy „olcsó kreativitás”.⁴

Az elmúlt pár évben könyvtárnyi irodalom született a mesterséges intelligencia életünkre gyakorolt hatásairól, amelyek – és ennek megfelelően az írások is – jócskán túlmutatnak a jogtudomány hatókörén: technológiai,⁵ etikai-erkölcsi,⁶ filozófiai,⁷ művészetelméleti,⁸ nemzetbiztonsági,⁹ gazdasági,¹⁰ hogy csak a leggyakoribb MI-kompatibilis témákat említsük. Az MI a jogtudomány területén is új irányvonalakat nyitott meg a dologi jog,¹¹ a (jogi)

³ Kétségtől függetlenül a QR-kódokkal való „festés”, ugyanakkor a művek létrehozatalához szintén MI szükséges, amely így ismét az alapvető szerzői jogi kérdéseket veti fel. *Gyarmati Fanni*: Megújuló technológia, avagy a QR-kódok művészete. *Új Média Kultúra*, 2024. 1. sz., 25–29.

⁴ *Dan L. Burk*: Cheap creativity and what it will do. *Georgia Law Review*, 57. évf. 4. sz., 2023, p. 1669–1712.

⁵ *Lavanya Sharma, Pradeep Kumar Garg*: *Artificial Intelligence: Technologies, Applications, and Challenges*. CRC Press, 2021.

⁶ *Bartosz Brożek, Bartosz Janik*: Can artificial intelligences be moral agents? *New Ideas in Psychology*, 54. évf. 4. sz., 2019, p. 101–106.

⁷ *Markus Dirk Dubber, Frank Pasquale, Sunit Das*: *The Oxford Handbook of Ethics of AI*. Oxford University Press, 2020.

⁸ *Göran Hermerén*: *Art and Artificial Intelligence*. Cambridge University Press, 2024; *Sofian Audry*: *Art in the Age of Machine Learning*. MIT Press, 2021; *Penousal Machado, Juan Romero, Gary Greenfield*: *Artificial Intelligence and the Arts. Computational Creativity, Artistic Behavior, and Tools for Creatives*. Springer, 2021.

⁹ *Necz Dániel*: A mesterséges intelligencia belügyi és biztonsági célú alkalmazása. *Scientia et Securitas*, 1. évf. 1. sz., p. 49–53.

¹⁰ *Ajay Agrawal, Joshua Gans, Avi Goldfarb*: *The Economics of Artificial Intelligence. An Agenda*. University of Chicago Press, 2019.

¹¹ *Stefán Ibolya*: A mesterséges intelligencia fogalmának polgári jogi értelmezése. *Pro Futuro*, 2020. 1. sz., p. 28–41.

személyiség elméletei,¹² a károkozásért való felelősség,¹³ a jogalkalmazás¹⁴ és természetesen a szellemi tulajdon¹⁵ területein.

Tanúi vagyunk annak, ahogyan az MI fejest ugrott a szórakoztatóiparba, sajtóiparba és a kreatív ágazatokba, és bár általában nem fulladt bele, hanem újult erővel mászott ki a mélységekből, szerzői jogi szempontból mégis jócskán felvet aggályokat és kérdéseket. Az MI és a szerzői jog kapcsolatának szintjei különfélék, hiszen a jogtudományi írások mellett már persorozatok is indultak (elsődlegesen az Egyesült Államokban) az MI esetleges szerzői jogi jogsértése miatt.¹⁶ Mégis, amikor az MI-vel kapcsolatos szerzői jogi kérdések jogalkotási, jogpolitikai színezetet öltenek, olyan érzésünk lehet, mintha valami hiányozna a képletből. *A valami*, ami a hiányérzetet okozhatja az, hogy az MI és szerzői jog egyenletében *viszonylag kevés szó esik a szerzői személyhez fűződő jogokról*.¹⁷ A tanulmány elsődleges célja a szerzői személyhez fűződő jogok és az MI viszonyrendszerének és kölcsönhatásának felvázolása.

Az írás struktúráját tekintve a bevezető gondolatok után, felvezetesként foglalkozik a személyhez fűződő jogok bírói gyakorlatának elmúlt néhány évével, felvázolva azokat a főbb megállapításokat, amelyeket a bíróságok tettek az alkotói személyiségi jogok jellegéről és érvényesíthetőségéről, és amelyek iránymutatásként szolgálhatnak az MI–szerzői jog viszonyrendszerben is. Az általános áttekintést követően kerül sor az egyes alkotói személyiségi jogok és az MI kapcsolatára. Annak ellenére, hogy az előadóművészek személyhez fűződő

¹² *Simon Chesterman*: Artificial Intelligence and the Limits of Legal Personality. *International and Comparative Law Quarterly*, 69. évf. 4. sz., 2020, p. 819–844.

¹³ *Pusztahelyi Réka, Stefán Ibolya*: Household Social Robots – Special Issues Relating to Data Protection. *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies*, 2022. 1. sz., p. 95–118.

¹⁴ *Kovács László, Czékmann Zsolt, Ritó Evelin*: A mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségei az államigazgatásban. *Infokommunikáció és Jog*, 2020. 2. sz., p. 387–402; *Fantoly Zsannett, Herke Csongor*: A mesterséges intelligencia a hatékonyabb büntetőeljárás szolgálatában. *Magyar Jog*, 2023. 4. sz., p. 223–228.

¹⁵ A teljesség igénye nélkül, a tanulmányban későbbiekben hivatkozott munkákon túl lásd még pl.: *Mezei Péter*: 'You Ain't Seen Nothing Yet' – Arguments against the Protectability of AI-generated Outputs by Copyright Law. In: *Informational Rights and Informational Wrongs: A Tapestry for Our Times* (szerk.: *Maurizio Borghi, Roger Brownsword*), Routledge, Abingdon, 2023, p. 126–143; *Mezei Péter*: From Leonardo to the Next Rembrandt – The Need for AI-Pessimism in the Age of Algorithm. *UFITA*, 2020. 2. sz., p. 390–429; *Jyh-An Lee, Kung-Chung Liu, Reto M. Hilty*: Artificial Intelligence and Intellectual Property. Oxford University Press, 2021; *Vincenzo Iaia*: To Be, or Not to Be ... Original Under Copyright Law. That Is (One of) the Main Questions Concerning, AI-Produced Works. *GRUR International*, 71. évf. 9. sz., 2022, p. 793–812.

¹⁶ <https://sustainabletechpartner.com/topics/ai/generative-ai-lawsuit-timeline/>.

¹⁷ A jogirodalomból lásd pl.: *Rita Matulionyte*: The (forgotten) moral rights in the age of AI. *Kluwer Copyright Blog*, 2022. február 7.: <https://copyrightblog.kluweriplaw.com/2022/02/07/the-forgotten-moral-rights-in-the-age-of-ai/>; *Rita Matulionyte*: Can AI infringe moral rights of authors and should we do anything about it? An Australian perspective. *Law Innovation and Technology*, 15. évf. 1. sz., 2023, p. 124–147; *Martin Miernicki, Irene Ng*: Artificial intelligence and moral rights. *AI & Society*, 36. évf. 4. sz., 2021, p. 319–329; *Jane C. Ginsburg*: People Not Machines: Authorship and What It Means in the Berne Convention. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 49. évf. 1. sz., 2018, p. 131–135.

jogait is komolyan érinti az MI,¹⁸ a tanulmány nem részletezi ezeket a felmerülő kérdéseket, hiszen jelen kötetben egy másik tanulmány¹⁹ foglalkozik a témával.

2. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK HELYZETKÉPE A BÍRÓI GYAKORLATBAN – AZ MI-N KÍVÜLI NÉZŐPONT

Bár a bírói gyakorlatot számokban vizsgálni mindig csalóka, a Bírószági Határozatok Gyűjteményében elérhető határozatokból²⁰ egyértelműen megállapítható, hogy lényegesen több jogvita eredeztethető a vagyoni jogok nem megfelelő gyakorlásából, felhasználási engedélyek hiányából, mint a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok megsértéséből.²¹ Ennek oka lehet egyrészt az, hogy a felhasználási módok biztosítják azt, hogy a mű a vagyoni forgalomban, a gazdasági életben is részt vehessen, és „megalapozza az áruformájú kapcsolatot”.²² A vagyoni forgalom, a piachoz kötődés (sőt, sok esetben a piac igényeinek kiszolgálása) pedig olyan gazdasági tényező, amely megkérdőjelezhetetlen a szerzői jog működése szempontjából.²³ A piac és a versenyképesség fenntartása, előmozdítása az MI térnyerésével pedig csak még kiélezettebbé vált. Másrészt például az integritás érvényesíthetőségének keretei, az arra való hivatkozás nagyban függhet a szerző(i) jogosult érzékenységétől, a felhasználóval való kapcsolatától, így például egy esetleges végleges bizalomvesztéstől. A névfeltüntetés jogának elmaradása pedig sok esetben a plágium fedezésére szolgál,²⁴ amelynek feloldása – nemzetközi viszonylatban is – nem mindig a tárgyalóteremben történik, hanem peren kívüli megegyezésekkel. Így tehát – noha kiemelten fontos a szerzőket és előadómű-

¹⁸ Elég, ha a legkézenfekvőbb példákra gondolunk, így a deepfake és az ún. „digitális másolat”, vagy az OpenAI által 2024. május 13-án bejelentett GPT-4o, amely a bejelentés szerint már képes énekelve szöveget mondani: <https://openai.com/index/hello-gpt-4o/>. A bejelentést követően nem sokkal ismét érkeztek ellenvetések és aggályok az előadóművészek közül. Marisa Woutersen: Why Scarlett Johansson’s objection to ChatGPT’s ‘eerily similar’ voice is a rallying cry. World Intellectual Property Review, 2024. május 24: <https://www.worldipreview.com/artificial-intelligence/why-scarlett-johanssons-objection-to-chatgpts-eerily-similar-voice-is-a-rallying-cry>.

¹⁹ Békés Gergely: Generatív mesterséges intelligencia és előadóművészet. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

²⁰ A leszűrt adatok a birosag.hu Bírószági Határozatok Gyűjteménye adatbázisából származnak.

²¹ Az irodalomból lásd pl.: Csikyné dr. Szobácsi Julianna: Szerzői jogi perek egy bírói szemszögéből. In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014, p. 60; Görög Márta: A nem vagyoni kártérítés összege. Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica, 2007, p. 203–215.

²² Benárd Aurél: „Vagyoni jogok” in Benárd Aurél, Timár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, p. 115.

²³ Elegendő, ha az SZTNH azon kiadványsorozatára gondolunk, amelyek a szerzői jogi ágazatok gazdasági szerepéről szólnak. Például: Simon Dorottya, Lábod Péter: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 6. Budapest, SZTNH, 2020: https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/szerzoi_jogi_agazatok_6_web.pdf. Ugyanígy világvizonylatban több alkalommal foglalkozott a témakörrel a WIPO is.

²⁴ Tattay Levente: A szerzők személyiségi jogai. Közjegyzők Közönye, 2001. 3. sz., p. 4.

vészeket védő személyiségi jogok léte és a jelenlegi technológiai viszonyok között e jogok „újrafelfedezése”, mégis – érthető, hogy a jogviták megindulásának is a főbb mozgatórugója inkább a vagyoni, semmint a morális oldal.

A döntések csekélyebb száma ugyanakkor nem azt jelenti, hogy a bíróságok elé került ügyek jelentéktelenek lennének, így érdemes a főbb megállapításokból szemezgetni. Általános érvényű megállapítást tett a bíróság egy 2023-as ítéletben, amelyben aláhúzta, hogy „[a] szerzői jogi védelem körében a szerző személyhez fűződő joga nem önmagában a szerző személyiségét illeti, hanem a szerzőnek az egyedi műhöz fűződő személyes és a vagyoni jogok összességét magában foglaló komplex jogviszonyában értelmezhető.”²⁵

A névfeltüntetés jogának értelmezésekor – amelynek talán a legegyszerűbb a jogértelmezése a személyhez fűződő jogok között – kiemelte a bíróság, hogy a név feltüntetéséhez fűződő jogot sérti az is, ha a szerző mellett más is feltüntetnek a művön ilyen minőségben. Nemcsak az jogsértő ugyanis, ha kifejezetten más személyt jelölnek meg szerzőként, hanem az is, ha más személyt is feltüntetnek szerzőként, aki nem tett szerzői hozzájárulást a műhöz.²⁶

Az integritás értelmezésekor fontos azt látni, hogy a műnek *nem minden megváltoztatása tiltott*, hanem a művet csonkító, torzító közvetlen beavatkozás, illetve az a megváltoztatás, amely a becsület vagy jó hírnév sérelmére vezethet.²⁷ Az integritás további gyakorlatából²⁸ szemezgetve jelentékeny az a megállapítás, miszerint *a mű lényeges vonásainak a szerző engedély nélküli megváltoztatása, eltorzítása vagy megcsonkítása*. ... A felperes szerzeményének *engedély nélküli lerövidítése, áthangszerelése és a szöveg elhagyása* a mű lényegét érintő olyan eltorzítása, illetve megcsonkítása, amely önmagában sérti a szerző személyhez fűződő jogát. Ugyanebben az ügyben állapította meg a bíróság, hogy az integritást érinti, ha a mű engedély nélküli és gondolatiságával nem egyező műsorban történő felhasználása valósul meg, hiszen ez szakmai téren és az adott műfajt kedvelők körében hátrányt jelent a szerző számára. A szerzői mű leértékelődésével és közvetve a szerző hátrányos megítélésével jár, ha a művet nem a szándékolt gondolatisággal, a maga egységében jelenítik meg.²⁹

Megállapítható tehát, hogy bár a személyhez fűződő jogok az alkotók garanciális védelmének bástyái, valójában az erős védelem inkább jogszabályi és elméleti szinten deklarált, ami a gyakorlatban kevésbé tükröződik vissza. Mindemellett a jelenlegi bírói gyakorlatot viszonylag kiszámíthatónak érzékelhetjük. Bár 2021 előtt volt némi kilengés, és eltérő értelmezések jelentek meg az ítélezésben a mű egységét illetően, az Sztj. 2021 nyarán hatályba

²⁵ BH2023. 133.

²⁶ Fővárosi Ítéletábla 8.Pf.21.167/2011/4.

²⁷ Fővárosi Ítéletábla Pf. 21.167/2011/4.

²⁸ Lásd részletesen: *Gyertyánfy Péter*: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012. október, p. 35–51; *Gyertyánfy Péter*: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a jogok keletkezése, forgalmuk; a személyhez fűződő jogok. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 8. (118.) évf. 3. sz., 2013. augusztus, p 70–92.

²⁹ Legfelsőbb Bíróság 21744/2007/6.

lépett módosítása ezeknek az értelmezési kérdéseknek a végére pontot tett. A bíróságok jogértelmezése alapvetően az egységesség felé törekszik a személyhez fűződő jogokat érintő jogvitákban, így megvan az esély arra, hogy a jogosultak számára jobban kiszámítható legyen a jogviták kimenetele. Ugyanakkor azt érdemes figyelembe venni, hogy kisebb számban vannak azok az alkotók, akik igazán szerzőijog-tudatosak. Az érvényesíthetőség kérdése tehát nem csupán a jogalkalmazók és a bíróságok munkájával érhető el, hanem a jogosultak edukációjával is, ami természetesen egy hosszabb kifutású folyamatot jelent.

A digitális világ arctalansága azzal is jár, hogy az alkotók és előadóművészek személyhez fűződő jogai egyre törekenyebbek. Ez pedig negatív hatással lehet arra, ami a szerzői jogi szabályozás célkitűzése: az alkotómunka ösztönzésére. Mindehhez pedig társul a technológiai fejlődés azon keserédes vonása, hogy amíg az embert garanciális jogokkal körbebástyázva kell ösztönözni a (további) alkotómunkára, a generatív MI-nek ez fáradtság, alkotói válság, ihlethiány³⁰ és különösebb ösztönzés nélkül is könnyedén megy. Mégis, az alkotás nehézségei mellett mára már tényként kezelendő, hogy az alkotómunka jótékony hatással van (emberi) lelkivilágunkra, mentális egészségünkre, sőt egyes kutatások szerint egészségi állapotunkra is.³¹

3. AZ ÜTKÖZÉSPONTOK

Az MI-vel kapcsolatos értelmezési kérdések alfája, vagyis hogy jogtudományi szempontból minek kell tekintenünk az MI-t, túlmegy a szellemi tulajdon körén. A legegyszerűbb nézőpont szerint ugyanis ha az MI valami „rosszat csinál”, akkor károkozási, felelősségtani,³² adott esetben büntetőjogi szempontból³³ kell közelítenünk a mibenlétéhez, ha pedig valami látható eredményt produkál, akkor a szellemi tulajdon eszköztárát kell elővinnünk az értelmezéshez.

A romantikus, európai nézőpont szerint a szerzői és előadóművészi személyiségi jogok a mű és az alkotó közötti kapcsolatot hivatottak jelképezni,³⁴ hiszen a művekben visszatükröződik az alkotói önkifejezés. Bár ezt egyes nézőpontok valóban csak idealizált frázisoknak

³⁰ A kreatív alkotómunkát befolyásoló tényezőkről lásd: *Nyilas Márta: A festészeti alkotómunkáról. A festészeti alkotómunka vizsgálata pszichológiai szempontok alapján.* GlobeEdit Kiadó, 2016.

³¹ *Kis Dzszenifer: A művészet mentális egészségre gyakorolt pozitív hatásai.* (2023, 07. 14.): <https://szoregimuvhaz.hu/a-muveszet-mentalis-egeszsegre-gyakorolt-pozitiv-hatasai/>; Hajnal Edina: Az alkotás hatása a gyermekek fejlődésére. *Blum Magazin*, 2020: <https://blumprogram.hu/az-alkotas-hatasa-a-gyermekek-fejlodesere/>.

³² *Pusztahelyi Réka: Liability for intelligent robots from the viewpoint of the strict liability rule of the Hungarian Civil Code.* *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies*, 8. évf. 2. sz., 2019, p. 213–230; *Bicskei Tamás: A mesterséges intelligencia közigazgatásban való felhasználásával okozott kár.* *Közigazgatástudomány*, 2023. 3. sz., p. 99–114.

³³ *Herke Csongor: Mesterséges intelligencia és büntetőjogi mediáció.* *Ügyészek Lapja*, 2023. 2. sz., p. 21–32.

³⁴ *Christina Varytimidou: The New A(I)rt Movement and Its Copyright Protection: Immoral or E-Moral?* *GRUR International*, 72. évf. 4. sz., 2023, p. 359.

tekintik,³⁵ mégis e jogok fő létjogosultságának eredői. Tehát ha a szerzői személyhez fűződő jogok célját keressük, mégiscsak az alkotó és műve közötti kapcsolat közvetlen kifejezését³⁶ láthatjuk, bármennyire is romantikus e cél. Természetesen megjegyzendő, hogy a szerzők nem csupán az erkölcsi elismerésért vagy a magasatos célok miatt alkotnak, hiszen adott esetben anyagi megfontolások is állhatnak az alkotómunka mögött.³⁷

Másképpen fogalmazva, az énkép műbe való „befektetése” történhet azáltal, hogy a szerző létrehozta a művet. Fontos azonban látni, hogy az „én” ily módon történő megjelenése nem csupán kétpólusú, a szerző és a mű közötti kapcsolat, hanem inkább a szerző, a mű és a társadalom közötti hárompólusú viszonyrendszerrel valósít meg.³⁸ Ebbe a viszonyrendszerbe vajon negyedikként lép bele az MI (használója), vagy esetleg érthetjük őt is a harmadik póluson elhelyezkedőnek, hiszen a társadalom tagjai azok, akik legeneráltatják az új min-tázatokot?

Bár a mély gépi tanulás³⁹ régóta együtt él velünk, a mesterséges intelligencia igazi áttörését kétségkívül a generatív MI, vagyis „napjaink MI-rendszere” hozta magával, amely képes a meglévő anyagok, a szerzői jog által védett tartalmak újraalkotásával, összekombinálásával újabbakat létrehozni. A generatív MI tehát a „létező szellemi teljesítmények valamilyen feldolgozásával, elemzésével, ’tanulásával’ – az eredményt előre nem látható módon – olyan produktumokat állít elő, amelyek külső megjelenésükben, fő vonásaikban az emberi alkotótevékenység eredményeként született művekhez hasonlóak.”⁴⁰ Ebben a körben felmerülhet a kérdés, hogy a generatív MI által létrehozott új tartalmak, amelyek megszámlálhatatlan szerzői alkotást⁴¹ „szedtek szét” és kombináltak újra össze, megfelelnek-e a szerzői jogi értelemben vett átdolgozásnak. Az átdolgozáshoz az szükséges, hogy az eredeti műből további egyéni, eredeti jelleget hordozó alkotótevékenység eredményeként szülessen meg az új, származékos alkotás. A származékos mű esetében – éppúgy, ahogy az eredeti alkotásnál – a jogi oltalom feltétele, hogy az alkotás egyéni, eredeti jelleggel bírjon.⁴² Csósz Gergely jogos

³⁵ Uo. p. 359–360.

³⁶ Gyertyánfy Péter szerint „[a] védelem nem önmagában a szerző személyiségét illeti, hanem a természetes személy szerzőt az egyedi műhöz való eszmei személyes viszonyában védelmezi.” Lásd: Gyertyánfy Péter: Bevezető rendelkezések. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023, p. 117.

³⁷ Patrick Masiyakurima: The Trouble with Moral Rights. The Modern Law Review, 68. évf. 3. sz., 2005, p. 415.

³⁸ David A. Simon: Copyright, Moral Rights, and the Social Self. Yale Journal of Law & the Humanities, 34. évf. 4. sz., 2023, p. 4.

³⁹ Lásd erről jelen kötetben: Somkutas Péter: Kérdések és válaszok – a mesterséges intelligenciáról jogászoknak. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

⁴⁰ Gyertyánfy Péter: A mesterséges intelligencia hatályos szerzői jogi törvényünk szerint. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 18. (128.) évf. 6. sz., 2023, p. 36; Mezei Péter: FakeDrake avagy a mesterséges intelligencia és a rap találkozása. Copy21 blog, (2023. április 19.): <https://copy21.com/2023/04/fake-drake-avagy-a-mesterseges-intelligencia-es-a-rap-talalkozasa/>.

⁴¹ Matthew Sag: Copyright Safety for Generative AI. Houston Law Review, 61. évf. 2. sz., 2023, p. 343–344.

⁴² Vö. Sztj. 4. § (2) bek.

aggályként mutat rá, hogy a generatív MI ezeknek a feltételeknek nehezen felel meg, hiszen „egyrészt arról lenne szükség, hogy megőrizze a tanításra használt művek egyéni, eredeti jellegét, és azt alapul tudja venni referenciaként, másrészt pedig arra, hogy maga is szerzői tevékenységet fejtsen ki, vagyis új, egyéni, eredeti jellegű gondolatot juttasson kifejezésre.”⁴³

Az MI-generált tartalmak kapcsán kétségekívül az egyik legizgalmasabb kérdés a szerzőség és a jogok terjedelmének a kérdése. Amint azt a jogirodalom is hangsúlyozza, az MI-rendszerek célja általában nem az, hogy szerzői műveket (vagy szerzői műnek tűnő termékeket) hozzanak létre. Sokkal inkább az figyelhető meg, hogy olyan konkrét cél érdekében generálják őket, amelyet az emberi elme vagy akár a korábban létrehozott számítógépes eszközök hagyományosan nem, vagy csak sokkal nagyobb idő- vagy anyagi ráfordítással tudnak megvalósítani.⁴⁴ *Grad-Gyenge Anikó* kiemeli, hogy nem elképzelhetetlen, hogy a mesterséges intelligencia létrehozója, vagyis az a személy, akinek érdekében a mesterséges intelligencia működik, az általa előállított termék szerzői jogi jogosultjává váljon valamilyen konstrukció szerint.⁴⁵

Egyes szerzők rámutatnak, hogy bár a gépek és algoritmusok sokáig csak eszközök voltak az alkotók kezében, ez a helyzet mára megváltozott, és sokkal gyakrabban válnak az alkotói folyamat részévé.⁴⁶ Ha azon munkák szerzői jogi védelmének lehetőségeiről gondolkodunk, amelyeket részben mesterséges intelligencia generál, akkor a képletbe be kell vonnunk a személyiségi jogokat is.⁴⁷ Ennek oka összetett. Egyrészt az esetek többségében ezek a produktumok természetes személyek ellenőrzése és irányítása mellett vagy emberi utómunkálatokkal születnek, tehát van bizonyos mértékű emberi ráhatás, még akkor is, ha ezt teljes mértékben nem lehet azonosítani a kizárólag emberi kreativitás és *alkotómunka* során létrejött művekkel. A másik lényeges kapcsolódási pont már nem a személyiségi jogok biztosításával, hanem azok megsértésével összefüggő kérdés, hiszen az MI tanulásának folyamatához nagy százalékban *emberi alkotásokat* használ. Olyan alkotásokat, amelyek szerzőit a műveik felett személyhez fűződő jogok illetik meg. A nehéz kérdést e körben nem az jelenti, hogy a felhasznált művek szerzői jogi oltalom alatt állnak-e, hanem az, hogy honnan tudjuk, hogy pontosan kiknek és mely műveit használták fel az MI betanításához, az új művek generálásához. Ez a transzparenciahiány pedig nehezíti a szerzői személyiségi jogok érvényesíthetőségét is.

⁴³ Csősz Gergely: Áttekintés a generatív mesterséges intelligenciák szerző jogi kérdéseiről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 18. (128.) évf. 2. sz., 2023. április, p. 78.

⁴⁴ *Grad-Gyenge Anikó*: A Mesterséges Intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján. MTA Law Working Papers, 2023. 2. sz., AI and Law Series, p. 14.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ *Kalin Hristov*: Artificial Intelligence and copyright dilemma. IDEA: The IP Law Review, 2017. 3. sz., p. 56.

⁴⁷ *Miernicki, Ng*: i. m. (17), p. 320.

3.1. A névfeltüntetés és a szerzői minőség elismerésének problematikája

Kétségtelen, hogy az adott MI megalkotója rendelkezhet személyiségi jogokkal az általa létrehozott MI-programmal kapcsolatban, de az MI által generált új művek ettől a személytől már függetlenek. Mivel még nincs egységes jogalkotói álláspont az MI-generált produktumok szerzői jogi minősítésével és a jogosult személyével kapcsolatban, ezért a tanulmány ehelyett arra fókuszál, hogy a betanításra használt (felhasznált) művek szerzőinek személyiségi jogai hogyan alakulnak.

A névfeltüntetés és szerzői minőség elismerése kapcsán a BUE *6bis* cikke kifejezi, hogy a szerző joga, hogy magának követelhesse a mű szerzőségét. Ehhez képest a TRIPS-megállapodásban hiába keressük a személyiségi jogokat, azok a kereskedelmi fókusz⁴⁸ és a common-law – kontinentális jog különbözőségei okán csak a BUE *6bis* cikkére való utalással jelennek meg, specializáltan nem.⁴⁹

Ez a jog nemcsak a szerzői minőség erkölcsi elismerését, a szerző nyomon követhetőségét jelenti, hanem megalapozza a szerzői jog érvényesítését is.⁵⁰ Felmerül a kérdés az MITartalmak esetében, hogy tekinthető-e ihletnek az MI betanításához felhasznált sokmillió szerzői mű. Amennyiben igen, a névfeltüntetés megkövetelése könnyebben elengedhető. A másik, szigorúbb nézet lehet e tekintetben, hogy nem ihletnek tekintjük a betanításhoz felhasznált művek forrásait, hanem az idézéssel mint szabad felhasználással kötjük össze. Ebben az esetben szükséges a szerző nevének a feltüntetése, hiszen az Szjt. 12. § alapján a szerzőt a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni. A jogszabály előírása alapján a szerző a neve feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja. Nemcsak ez utóbbi rendelkezés fényében, hanem egyébként is érdekes kérdés, hogy a valóságban hogyan tudnák az MI-generált tartalom forrásait feltüntetni. Nem egykönnyen (bár a technikai fejlődést figyelve, nem lehetetlen) megvalósítható feltételnek tűnik, hogy például egy generált képhez „irodalomjegyzék-szerűen” kapcsolják hozzá akár linkkel, akár QR-kóddal azokat a műveket, amelyek a forrásai. Ugyanakkor, még ha technikailag meg is lehetne ezt az eljárást valósítani, érezhetünk szkepticizmust a rendszerszintű alkalmazhatósága terén.

A névfeltüntetés és a szerzői minőség kapcsán a fő kérdés alapvetően az, hogy kié volt a kreatív hozzájárulás. Jane C. Ginsburg rámutatott, hogy „[h]a az emberi beavatkozás a kiemelt előállításában nem haladja meg azt, hogy a számítógépet egy bizonyos stílusú vagy

⁴⁸ *Elizabeth Schéré*: Where is the Morality? Moral Rights in International Intellectual Property and Trade Law. *Fordham International Law Journal*, 41. évf. 3. sz., 2018, p. 779–780.

⁴⁹ *William Grosheide*: Moral rights. In *Estelle Derclay* (szerk.): *Research Handbook on the Future of EU Copyright*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2009, p. 268; *Jack de Werra*: The moral right of integrity. *Uo.*, p. 672.

⁵⁰ *Tomasovszky Edit*: Személyhez fűződő jogok a szerzői jogban. In *Jakab András, Jakab Könczöl Miklós, Menyhárd Attila, Sulyok Gábor* (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, rovatszerkesztő: Grad-Gyenge Anikó, Pogácsás Anett)*: <http://ijoten.hu/szocikk/szemelyhez-fuzodo-jogok-a-szerzoi-jogban>, [25].

műfajú irodalmi, művészeti vagy zenei kompozíció létrehozására kéri meg, akkor ezeket a műveket joggal tekinthetjük számítógép által generáltak, mivel a programot használó, utasításokat adó emberek ilyen hozzájárulása nem elegendő, nem feleltethető meg a Berni Egyezmény szerinti szerzőségi minimumkövetelménynek”.⁵¹

A személyiségi jogokhoz, különösen a szerzői minőség elismeréséhez és a névjoghoz kapcsolódó alapvető kérdés az is, hogy az MI használója más művek, műrészletek felhasználásakor szerzői jogi jogsértést követ-e el. A kérdésre adott válasz több dologtól függ. Egyrészt fontos, hogy a gépi tanuláshoz, az MI-generált „mű” létrehozásához felhasznált művek elemei és részei felismerhetőek, azaz azonosíthatóak-e.⁵² Ha igen, akkor a mű(részlet) felhasználásához az eredeti szerző engedélye szükséges. Ennek hiányában a névfeltüntetési jog sérelméről és egyes vagyoni jogok sérelméről is beszélhetünk. Például egy olyan, MI-generált kép esetén, amelyben felismerhetően visszaköszön egy kortárs fotó vagy festmény, amelynek még fennáll a szerzői jogi oltalma, felmerülhet a névjoggal kapcsolatos probléma, hiszen már ihletnek nehezen lenne tekinthető. Ennek oka, hogy az új kép is magán hordozza azokat az egyéni, eredeti jellegzetességeket, amelyek az eredetin fellelhetőek. Amennyiben a generált műben felidézhető, felismerhető egy korábbi alkotás, és az újabb annak egy módosított verziója, akkor a promptokat adó személy egyedüli névfeltüntetése nem elegendő, az az eredeti szerző jogait sértené.

Valójában az MI átírta a plágium intézményét,⁵³ és az új közegben át kell gondolnunk a forrás nélküli idézet és felhasználás problematikáját.

Az MI-generált tartalom és a névfeltüntetés közötti kapcsolatban az is érdekes helyzet lehet, amelynek alapját a Fővárosi Ítéltábla fent idézett határozata fogalmazta meg, miszerint a név feltüntetéséhez fűződő jogot sérti az is, ha a szerző mellett mást is feltüntetnek a művön ilyen minőségben, aki egyébként nem tett szerzői hozzájárulást a műhöz. Amennyiben tehát az a jogalkotói álláspont kristályosodik ki, hogy az MI-generált tartalmak nem állhatnak szerzői jogi oltalom alatt, úgy a promptokat adó személy névfeltüntetési jogra sem tarthat igényt. Ennek a kérdésnek az eldöntését az azonban mindenképp árnyalná, ha a jogalkotó nem ilyen sarkosan foglalna állást, hanem differenciálna az egyes esetek között. Ennek a differenciálásnak az egyik megjelenési formája például az az olasz törvényjavaslat,⁵⁴ amely a szerzői jogi törvény⁵⁵ módosítását is célozza.⁵⁶ Eszerint egyrészt azonosítani

⁵¹ Ginsburg: i. m. (17), p. 133.

⁵² Ennek kapcsán lásd: Mezei Péter, Békés Gergely: Eredetiség és azonosíthatóság. In: *Grad-Gyenge Anikó, Kabai Eszter, Menyhárd Attila* (szerk.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata, Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE, Budapest, 2018, p. 23–47.

⁵³ James Huston: Rethinking Plagiarism in the Era of Generative AI. *Journal of Intelligent Communication*, 4. évf. 1. sz., 2024, p. 20–30.

⁵⁴ A továbbiakban: MI olasz javaslat.

⁵⁵ Italian Copyright Law (Law n. 633/1941).

⁵⁶ Giacomo Lusardi, Alessandra Faranda: The Italian bill on Artificial Intelligence: The main issues. *Lexology*, 2024, 04. 02.: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=5899d316-f9a9-4b63-9476-82fa49d9f891>.

és felcímkézni szeretnék az MI-generált tartalmakat, másrészt a javaslat előirányozza a szerzői jog által védett művek körének kibővítését is azzal, hogy az egyes műtípusok akkor is védelem alatt állnak, ha azt MI-eszközök felhasználásával készítették, feltéve, hogy az emberi hozzájárulás kreatív, releváns és kimutatható.⁵⁷ Utal ezzel kapcsolatban a magyarázat arra, hogy így az MI-generált tartalmakat minden esetben egyedileg kellene megítélni, azzal a védelmi feltétellel, hogy az „emberi hozzájárulás” releváns.⁵⁸ Az MI betanításához használt művek ilyen célú felhasználása a szöveg- és adatbányászati kivétel alá esik.⁵⁹ Amennyiben tehát ilyen, differenciált szabályozás kerülne bevezetésre, úgy a fent idézett ítélet továbbra is alkalmazható lenne, hiszen esetről-esetre lenne szükséges eldönteni, hogy a generált mű szerzői jogi oltalom alatt áll-e az emberi hozzájárulás megléte vagy hiánya okán. Ha egy olyan generált mű születik, amelyen nem áll fent a jogi oltalom – mert csekély az emberi hozzájárulás –, úgy a promptokat adó személy alkotóként való minősítése ellentétes lenne a névfeltüntetési jogával, az őt nem illetné meg.

3.2. A mű egységének védelme és az MI

A BUE 6bis cikkének⁶⁰ értelmében a szerző joga, hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes. Ezt az értelmezést követi az Szjt. is, amely szerint a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének a becsületére vagy jó hírnevére sérelmes mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, megváltoztatása és a művel kapcsolatos más ilyen jellegű visszaélés.

Mind a hazai, mind a külföldi jogirodalom is utal arra, hogy a mű integritását érinti, ha a művet az MI-generált tartalom alapjaként, részeként használják.⁶¹ A gyakorlatban ez leginkább a fotóművészeti alkotások, festmények vagy egyéb vizuális alkotások esetén jelenhet meg, de előfordul irodalmi alkotások vagy zeneművek esetében is.

A szerzői jog irodalma és a hazai joggyakorlat is többször rámutatott, hogy az integritás sérelme a jogszerű felhasználás esetén is sérülhet.⁶² A mesterséges intelligencia esetében hiába kell számításba vennünk a szöveg- és adatbányászati kivételt,⁶³ a szabad felhasználás

⁵⁷ I. m. (54), 24. cikk, 1. a) „[a]nche laddove create con l’ausilio di strumenti di intelligenza artificiale, purché il contributo umano sia creativo, rilevante e dimostrabile.”

⁵⁸ Lusardi, Faranda: i. m. (56).

⁵⁹ I. m. (54), 24. cikk 1. b).

⁶⁰ Vö. a WIPO Copyright Treaty, 1. cikk.

⁶¹ Csősz: i. m. (43), p. 78; Gyertyánfy: i. m. (40), p. 40; Matulionyte (2023): i. m. (17), p. 133–136; Miernicki, Ng: i. m. (17), p. 320.

⁶² SZJSZT-02/2013; Faludi Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és jog, 2011. 5. sz., p. 163–169.

⁶³ Lásd e kötetben: Mezei Péter: Szöveg- és adatbányászat és generatív mesterséges intelligencia – az input-oldal szerzői jogi kihívásai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 19. (129.) évf. 5. sz., 2024. október.

általános szabályai szerint a személyhez fűződő jogok tiszteletben tartása korlátját képezi a szerzői jogi kivételeknek és korlátozásoknak.

Az MI és az integritás viszonyrendszerét több szempontból lehet vizsgálni. Egyrészt vizsgálható dogmatikai alapon, vagyis az Szjt. 13. § szerinti szöveg elemzésével, az integritás és az átdolgozás kapcsolatán keresztül, valamint a szabad felhasználás, különösen a paródia oldaláról.

Elsőként egy fontos előkérdés, hogy mi történik a művel és annak egységével, amikor azt az MI betanításához használták fel? A megváltoztatás, módosítás, torzítás, csonkítás talán csekély kifejezések is arra, hogy az eredeti mű a felismerhetetlenségig módosul és eltűnik, így az integritás szinte már értelmezhetetlenné válik. Mégis, a fogalomrendszer szempontból ez egy szélsőséges torzításnak feleltethető meg.

Akkor, amikor egy művészeti alkotásból a művészi önkifejezés, a szellemi egység kiüresedik és – leegyszerűsítve – egy számsorrá, tokenné válik, az egyértelműen érinti a mű egységét, mégpedig a szellemi és a fizikai egységet egyaránt. A művek tehát itt már nem művészeti, irodalmi, tudományos alkotások, hanem adatok, ami egy rendkívül szélsőséges megváltoztatása az eredeti műnek. Mielőtt az adatokat (korábban műveket) felkínálják az MI tanulásához, azokon gyakorta módosítanak, például a képeknek egyes elemeit levágják, hogy alkalmasabb legyen az MI tanulásához.⁶⁴ Ezek a módosítások ismét érinthetik a mű egységét, hiszen ha olyan elemétől fosztják meg az adott képet, amelyben megjelenik a mű lényegi vonása, akkor a *csonkítás*, *megváltoztatás* megvalósulhat. Például, ha a 20. század Mona Lisájának is nevezett, Steve McCurry-féle fotón az afgán lány különleges zöld szemét kivágják a fotóból, hogy az MI-t ezzel (is) tanítsák a zöld szemek ábrázolására, az az eredeti mű torzítását eredményezi. Más – inkább már jogérvényesítési – kérdés ugyanakkor, hogy a jogosult tudomást szerez-e a műve ilyen célú és adott esetben torzító felhasználásáról. Hiszen az integritásra való hivatkozás mindaddig csak jelképes marad, amíg maga a szerző vagy jogutódja fel nem lép a jogok sérelme miatt.

Szintén érdemes számításba venni a hazai joggyakorlat azon álláspontját, miszerint a szerzőnek tisztában kell lennie a felhasználás közegével.⁶⁵ A szerzőnek tehát érdeke – és személyhez fűződő jogaival összhangban joga is – hogy tudja, hogy a művét felhasználták-e MI-generált tartalom létrehozásához-e, vagy sem. A személyiségi jogokat erősen védő francia rendszerben – amelyben a szerzőnek a mű mindenfajta módosítása ellen joga van tiltakozni⁶⁶ – ennek már látjuk példáját. A Sacem 2023 októberében jelentette be, hogy a repertoárjában szereplő művek adatbányászatához a mesterséges intelligencia eszközeit fejlesztő

⁶⁴ *Matulionyte* (2023): i. m. (17), p. 133.

⁶⁵ Vö. Legfelsőbb Bíróság 21744/2007/6.

⁶⁶ *Frédérique Fontaine, Pauline Celeyron*: Beyond the cliché: are authors' moral rights under French law as inflexible as they are said to be? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 12. évf. 9. sz., 2017, p. 776.

szervezetek előzetes engedélyt kell, hogy kérjenek a Sacemtól azért, hogy az általa képviselt szerzők, zeneszerzők és zeneműkiadók számára méltányos díjazást lehessen biztosítani.⁶⁷

Ezen a ponton vizsgálunk kell az integritás és az átdolgozás kapcsolatát is. Az eredeti alkotó és a mű közötti kapcsolat már egy „egyszerű” átdolgozásnál is lazul, pedig ott az eredeti alkotó személyhez fűződő jogaira, így különösen a név feltüntetésére,⁶⁸ az integritás védelmére⁶⁹ figyelemmel kell lennie az átdolgozó szerzőnek.⁷⁰ Ehhez képest az látható, hogy a betanításhoz használt mű és annak szerzője közötti kapcsolat szinte megszakad a generált mű tekintetében. Emiatt a végletekig fellazult, sok esetben megszakadt kapcsolat miatt átdolgozásról csak azokban az esetekben eshetne szó, amikor a generált műben felismerhetően visszaköszön egy másik alkotás, annak egyéni, eredeti jellege megmarad, és a promptokat adó személy hozzájárulása is egyéni, eredeti jellegű, valóban kreatív hozzájárulás. Itt pedig adott esetben a mű egységének védelmét felhívhatná az eredeti mű alkotója.

Az integritás és a szabad felhasználások kapcsolatánál érdemes a szöveg- és adatbányászat mellett még megemlíteni a paródiát⁷¹ is, amely szintén releváns lehet az MI-környezetben is. Számos mémet már MI-vel hoznak létre, amelyeknek a szerzői jogi minősítése így még izgalmasabb, az integritás sérelmét pedig akkor alapozhatja meg, ha a véleménynyilvánítás kifejezőmódjában túllép az alapjog által biztosított, jogszerű kereteken (pl. diszkriminatív vagy gyűlöletkeltő).⁷² Az MI-generált mémek ezzel a logikával újfajta formájú véleménynyilvánítási szabadságnak is tekinthetők. A véleménynyilvánítás szabadsága pedig általában magasabb védelmet élvez, mint a mű integritása. Az integritás tehát szűkül, holott az alkotó legbenső világának lenyomata, amely maga is a véleménynyilvánításból fakad.

4. ÚJ MONTAGUEK ÉS CAPULETEK?⁷³

Néhány évvel ezelőtt – de még a generatív MI áttörését megelőzően – megjelent egy külön szám a *Journal of Intellectual Property Law & Practice* folyóiratban, amelyet a személyhez fűződő jogoknak szenteltek. Az egyik tanulmány arra mutatott rá, hogy a személyhez fűződő jogok az egyetemes kultúra megőrzésében kulcsfontosságúak, és a gépi tanulás világában az alkotók személyiségi jogainak helyes értelmezése tud segíteni azon, hogy az *emberi joga-*

⁶⁷ <https://societe.sacem.fr/en/news/our-society/sacem-favour-virtuous-transparent-and-fair-ai-exercises-its-right-opt-out>.

⁶⁸ Sztj. 12. § (2) bek.

⁶⁹ *Faludi*: i. m. (62), p. 163–169.

⁷⁰ Sztj. 4. § (2) bek.

⁷¹ Sztj. 34/A. §; *Ujhelyi Dávid*: A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban. Ludovika Kiadó, Budapest, 2021.

⁷² Vö. C-201/13 Deckmyn-ügy.

⁷³ Az alcím ihletétül *Richard Amada*: Elvis karaoke Shakespeare and the search for a copyrightable stage direction, (*Arizona Law Review*, 2001/3) 678. oldalán szereplő hasonlata szolgált.

sultságokat és érdekeket meg tudjuk védeni.⁷⁴ Hozzáteszi továbbá, hogy bár a digitális világ kétségkívül komoly kihívása a szerzői személyiségi jogoknak,⁷⁵ mindamelllett az érvényesítésüket megkönnyíti.⁷⁶ Ez a nézet – bár számos digitális platformra igaz – a generatív MI térnyerésével sajnos már nem feltétlenül az, és a kérdés sokkal inkább átalakulónak látszik: eltűnőben vannak-e a generatív MI miatt a személyiségi jogok?

A jogalkotónak érdemes lenne a lehetőségekhez mérten mihamarabb normatív állásfoglalást tennie – nemcsak hazai, hanem európai vagy nemzetközi szinten – a generatív MI és a szerzői jog kapcsolatával összefüggő kérdésekről. A helyes megközelítés pedig az lenne, ha az alkotói és előadóművészi személyiségi jogok sem maradnának ki a képletből, mert az alkotómunkához való legerősebb köteleket ezek a jogok jelentik.

Nem szabad elfelejteni, hogy a személyhez fűződő jogok nem egyszerűen „lebegnek az alkotó feje felett”, hanem gazdasági értéket is képviselnek, és megsértésük, valamint helyreállításuk is konkrét jogviták alapját képezheti vagyoni következményekkel. Nemcsak azon érdemes elgondolkodni, hogy az MI használója számára biztosíthatók-e és hogyan biztosíthatók e jogok, hanem azon is, hogy ha az MI használója más alkotók személyiségi jogait sérti, ki tekinthető ezért felelős személynek. Hiszen a jogosultságok nem önmagukban állnak, hanem azokkal kötelezettségek is járnak. Logikusnak tűnik, hogy ha az MI használóját személyiségi jogokkal ruháznánk fel, akkor más alkotók személyiségi jogainak megsértéséért felelősséggel is tartoznának.

A személyiségi jogok – melyek általánosságban a szerzői jog tradicionális, „nagyon európai” oldalát képviselik – és az MI két teljesen külön pályán mozog. Itt érdemes arra is utalni, hogy nemcsak a szerzői személyiségi jogok vannak veszélyben, ha az MI-t helytelenül és átláthatatlanul használjuk, hanem az ember általános személyiségi jogai, emberi jogai is. Az egyik legkézenfekvőbb példa erre a Clearview AI,⁷⁷ amely egyes vélemények szerint a privát szféra végét sejteti.⁷⁸

Az MI és a személyiségi jogok közötti feszülés ismét szembeállítja egymással⁷⁹ a személyhez fűződő jogokat erőteljesebben védő kontinentális európai és az azokra kevésbé fókuszá-

⁷⁴ Mira T. Sundara Rajan: Moral rights: the future of copyright law? *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 14. évf. 4. sz., 2019, p. 257.

⁷⁵ Guy Pessach: The Author's Moral Right of Integrity in Cyberspace – A Preliminary Normative Framework, *International Review of Industrial Property and Copyright Law*, 35. évf. 3. sz., 2003, p. 252.

⁷⁶ Uo., p. 258.

⁷⁷ <https://www.clearview.ai/>.

⁷⁸ Nilay Patel: Clearview AI and the end of privacy, with author Kashmir Hill. Decoder: <https://www.theverge.com/23919134/kashmir-hill-your-face-belongs-to-us-clearview-ai-facial-recognition-privacy-decoder>; Kashmir Hill: The Secretive Company That Might End Privacy as We Know It: <https://www.nytimes.com/2020/01/18/technology/clearview-privacy-facial-recognition.html>.

⁷⁹ Patrick Masiyakurima: The Trouble with Moral Rights. *The Modern Law Review*, 68. évf. 3. sz., 2005, p. 411–434.

ló angolszász rendszereket.⁸⁰ Bár egyébként érdekes adalék, hogy míg jelenleg a generatív MI tevékenységének leginkább a fotók, vizuális alkotások vannak kitéve, és leggyakrabban a generálás is képekre irányul, az USA szerzői jogi szabálya a személyhez fűződő jogok tekintetében szinte csak a vizuális művészeti alkotásokra koncentrál.⁸¹ Ehhez kapcsolódóan meg is jegyzi a szakirodalom, hogy ha például egy művész eredeti digitális műalkotását módosítják, torzítják, csonkítják, és ez az eredeti szerző jó hírvéneke, becsületének sérelmével jár, az a mű integritását sérti.⁸²

A kapcsolat további elnehezülését az adja, hogy míg a személyiségi jogokat kevésbé védő USA élen jár a mesterséges intelligencia fejlesztésében, addig a nagy nyugat-európai országok, például a személyiségi jogok éharcosaként megjelenő Franciaország, komolyan kell, hogy mérlegeljék, hogy az MI-versenybe szállnak-e be egyre jobban,⁸³ vagy inkább az alkotói személyiségi jogok védőbástyái maradnak.

5. ZÁRSZÓ

Az alkotóknak biztosított személyhez fűződő jogok átalakulni látszanak az MI-környezetben, ez az átalakulás azonban nem biztos, hogy egy jövőbeni szabályozás javára válna.

Az MI-generált tartalmakkal kapcsolatban felmerülő kérdések értelmezése ugyanakkor láthatóan visszavezet az alapvető – sok esetben rutinnak tűnő – kérdésekhez: mi is pontosan az alkotómunka, hol húzódik a határ az alkotás és az imitáció között, mennyire van jelentősége az alkotás személyességének, az alkotói személyiségjegyek visszatükröződésének. Ennek egyik oka az alkotótevékenység egyik tényezőjében, a kreativitásban rejlik. Bízunk abban, hogy az igazi kreativitás még jó ideig az emberi elme kiváltsága lesz!

Mind a szerzőket, mind az előadóművészeket illető személyhez fűződő jogok tekintetében a jogok védelme érdekében fontos szerep jut a közös jogkezelő szervezeteknek,⁸⁴ hiszen a digitális tér még inkább hozzásegít a jogsértések számosságához.⁸⁵ Például a Sacem fentebb említett törekvése azért is jó minta, mert a közös jogkezelés egyrészt elősegíthetné a jogosultak személyiségi jogainak hatékonyabb védelmét a transzparenciával, másrészt pedig a

⁸⁰ *Jane C. Ginsburg: A Tale of Two Copyrights: Literary Property in Revolutionary France and America. Tulane Law Review, 64. évf. 5. sz., 1990, p. 991–995.*

⁸¹ *Visual Artists Rights Act of 1990 (VARA), [Pub. L. Tooltip Public Law (United States) 101–650 title VI, 17 U.S.C. § 106A].*

⁸² *Peter E. Berlowe, Laura J. Berlowe-Heinisch, Peter A. Koziol: Protection of the Moral Rights of the Digital Graphic Artist. The Florida Bar Journal, 2007. október, p. 32.*

⁸³ *Hiszen 2023 áprilisában Franciaország is megalapította a saját, MI-fejlesztő és MI-termékeket értékesítő cégét, a Mistral AI-t (<https://mistral.ai/>).*

⁸⁴ *Aurobinda Panda, Atul Patel: Role of Collective Management Organizations for Protection of Performers' Right in Music Industry: In the Era of Digitalization. Journal of World Intellectual Property, 15. évf. 2. sz., 2012, p. 155–170.*

⁸⁵ *Mira T. Sundara Rajan: Moral Rights in the Digital Age: New Possibilities for the Democratization of Culture. International Review of Law Computers & Technology, 16. évf. 2. sz., 2022, p. 187–197.*

szervezők számára kompenzációt⁸⁶ is lehetne nyújtani. Bízunk abban, hogy a jövőben sikerül kialakítani egy olyan, az egységeshez közelítő megoldási lehetőséget, amely figyelembe veszi az alkotók személyiségi jogait is, nem pedig feláldozza azokat a gazdasági érdekek és a verseny oltárán, hiszen „[a]z MI-nek is csak úgy van értelme, ha az emberek javát szolgálja”,⁸⁷ e körben pedig gondolni kell az alkotók és előadóművészek helyzetére is.⁸⁸

Minden bizonnyal többen tapasztaltuk már azt a csalódást keltő érzést, amikor – tipikusan a közösségi média felületein – egy lenyűgöző kép tárul a szemünk elé, majd a leírásban meglátjuk, hogy a képen szereplő helyszín valójában nem is létezik, a fotó MI-generált. Nem csak az a keserű, hogy a valóságban nem létezik a megjelenített helyszín, hanem az is, hogy nem tudunk kötni hozzá embert, nevet, aki megalkotta, hanem csak promptokat, amelyek alapján azt legenerálták. Így az alkotás személyessége, az alkotó egyénisége és vele együtt a személyiségi jogai teljességgel háttérbe szorulnak, hiszen az MI használójának az általa adott promptokkal (amelyek egyéni, eredeti jellege adott esetben vizsgálható⁸⁹) vélhetően nem lesz olyan szoros a kapcsolata, mint az írónak a könyvével, a festőnek a képével és sorolhatnánk. Ennek pedig az az oka, hogy míg az alkotás magán hordozza – az olykor válságokkal teletűzdelt alkotómunkán keresztül – az alkotó személyiségének lenyomatát, addig a promptok személytelenek. Háttérbe szorulnak emellett azoknak az alkotóknak is a személyhez fűződő jogai, akiknek a műveit a betanításhoz használták.

Még egy dolog szembeötlő, ha összevetünk például MI-generált utcaképeket és a valóságban megörökített, hasonló fotókat. Feltűnhet, hogy az MI-generált kép a harmóniára, egy idealizált kép létrehozására törekszik. Bár a tökéletesség első pillantásra simogatja a szemet, de sokszor többet ér egy ferde torony.

⁸⁶ *Christophe Geiger, Vincenzo Iaia: The forgotten creator: Towards a statutory remuneration right for machine learning of generative AI. Computer Law & Security Review, 52. évf. 2024, p. 7.*

⁸⁷ *Tóth András: A mesterséges intelligencia szabályozásának paradoxonja és egyes jogi vonatkozásainak alapvető kérdései. Infokommunikáció és Jog, 2019. 2. sz., p. 3.*

⁸⁸ *Matt Scherer: The SAG-AFTRA Strike is Over, But the AI Fight in Hollywood is Just Beginning. Center for Democracy and Technology, AI Policy & Governance, Privacy & Data (2024. január 4.): <https://cdt.org/insights/the-sag-aftra-strike-is-over-but-the-ai-fight-in-hollywood-is-just-beginning/>.*

⁸⁹ *Michael D. Murray: Generative AI Art: Copyright infringement and fair use. SMU Science and Technology Law Review, 26. évf. 2. sz., 2023, p. 263.*